

سروش هدایت

نام آزمون: ادبیات یازدهم

تاریخ آزمون: ۱۴۰۰/۰۹/۲۶

۱ - بیت زیر، با همهٔ ابیات قرابت مفهومی دارد، به جز:

«چون شیر به خود سپه‌شکن باش   فرزند خصال خویشتن باش»

- ۱) پارسا باش و نسبت از خود کن \ پارسازادگی ادب نبود
۲) چو کنعان را طبیعت بی‌هنر بود \ پیمبرزادگی قدرش نیفزود
۳) نباید کند جز که نام نکو \ خردمند زین زیستن آرزو
۴) هنر بنمای اگر داری نه گوهر \ گل از خار است و ابراهیم از آزر

۲ - کدام مجموعه از ترکیب‌ها «اضافهٔ تشبیهی» است؟

- ۱) مزید نعمت - شرط انصاف - مرغ سحر - کلاه شکوفه
۲) جیب مراقبت - امید اجابت - دیوار امت - قصهٔ عشق
۳) پردهٔ ناموس - اطفال شاخه‌ها - سرور کاینات - درگاه خدا
۴) دریای معرفت - شب جهل - شکوفهٔ اشک - آتش عشق

۳ - مفهوم آیه «تُعْزُ مَنْ تَشَاءُ وَ تُدْلُ مَنْ تَشَاءُ» با کدام بیت، متناسب است؟

- ۱) آن که را کردگار کرد عزیز نتواند زمانه خوار کند
۲) آن که خود را شناخت نتواند آفریننده را کجا داند
۳) آن که عیب تو گفت، یار تو اوست وان که پوشیده داشت، مار تو اوست
۴) آن که را با طمع سرو کار است گر عزیز جهان بود خوار است

۴ - در کدام بیت بیش‌ترین آرایهٔ تضاد وجود دارد؟

- ۱) شور فرهادم به پرسش سر به زیر افکنده بود ای لب شیرین جواب تلخ سربالا چرا
۲) قناعت می‌کنم با درد چون درمان نمی‌یابم تحمل می‌کنم با زخم چون مرهم نمی‌بینم
۳) شیرین ننماید به دهانش شکر وصل آن را که فلک زهر جدایی بچشاند
۴) گردون مرا ز محنت هستی رها نخواست مرگم رسیده بود و لیکن خدا نخواست

۵ - در ابیات زیر به ترتیب چند «ترکیب وصفی» و چند «ترکیب اضافی» وجود دارد؟

- الف) باز گرد شمس می‌گردم، عجب! هم ز فرّ شمس باشد این سبب
ب) به ترانه‌های شیرین، به بهانه‌های زرّین بکشید سوی خانه مه خوب خوش‌لقا را
۱) پنج - دو   ۲) چهار - دو   ۳) شش - یک   ۴) چهار - یک

۶ - در کدام گزینه «شاخص» نیست؟

- ۱) دکتر محمد معین، اولین دارندهٔ دکترای ادبیات فارسی در ایران بود. غلامحسین یوسفی، در کنار مرادش، امام رضا (ع) به خاک سپرده شد.
۲) عموی احمد، مهندس شرکت نفت است. کدخدا احمد، به مسائل و مشکلات مردم روستا رسیدگی می‌کند.
۳)

۷ - کدام گزینه، دربردارندهٔ مفهوم بیت زیر است؟

«رزق هر چند بی‌گمان برسد   شرط عقل است جستن از درها»

- ۱) گر کند آفاق را چون صبح از احسان روسفید نیست جز گرد کدورت رزق من زین آسیا
۲) سعی در رزق کسان دل را منور می‌کند کم بود دل‌های شب بی‌شمع بالین آسیا
۳) بی‌تردد، دامن روزی نمی‌آید به دست می‌کند با کاهلان این نکته تلقین آسیا
۴) پوچ سازد مغزها را چرخ تا روزی دهد باشد از ریزش فزون آوازهٔ این آسیا

۸ - در کدام گزینه وابسته پیشین از نوع «صفت مبهم» به کار رفته است؟

- ۱) آن یکی دست تو گیرد وان دگر پرسش کند / وان دگر از لعل و شکر پیش باز آرد زکات
 ۲) چه غروری است در این سلطنت ای یوسف مصری / که دگر پرسش حال پدر پیر نکردی
 ۳) دلبستگی نیست به کام دو جهانم / با من بگذارید غم یار و دگر هیچ
 ۴) دگر پرسش، معانی و بیان بود / ز تشبیهات و از اقسام آن بود

۹ - معنای چند واژه از میان واژه‌های زیر، درست است؟

(حکمت: دانا) - (تفرّج: پراکندگی) - (چنگ: نوعی ساز) - (حلاوت: شیرین) - (نگون‌بخت: تیره‌روزی) - (زنخدان: صورت) - (صورت: باطن) - (شوریده رنگ: خرسند)

- ۱) یک   ۲) دو   ۳) سه   ۴) چهار

۱۰ - در منظومه زیر چند تشخیص وجود دارد؟

«من صدای قدم خواهش را می‌شنوم / و صدای پای قانونی خون را در رگ. تپش قلب شب آدینه، / و صدای کفش ایمان در کوچه شوق، / و صدای باران روی پلک‌تر عشق، / روی موسیقی غمناک بلوغ»

- ۱) چهار   ۲) پنج   ۳) شش   ۴) هفت

۱۱ - در همه گزینه‌ها آرایه «مجاز» وجود دارد؛ به جز گزینه .....

- ۱) تا چاشنگاه به صید مشغول بودند. پس، به کران آب فرود آمدند و خیمه‌ها و شرع‌ها زده بودند.
 ۲) امیر محبوب گشت از مردمان، مگر از اطبا و تنی چند از خدمتکاران مرد و زن و دل‌ها سخت متحیر شد تا چون شود.
 ۳) و به زودی به کوشک آمد که خبری سخت ناخوش در لشکرگاه افتاده بود و اضطراب و تشویش بزرگ به پای شده.
 ۴) تا این عارضه اوفتاده بود بونصر نامه‌های رسیده را به خط خویش نکت بیرون می‌آورد.

۱۲ - «گام، مردانگی، بدیهه‌گویی، مهد» به ترتیب، معانی کدام واژه‌هاست؟

- ۱) خطوه، حمیت، بالبداهه، محمل   ۲) خطوه، مساعدت، بالبداهه، هودج   ۳) خطوات، غیرت، ارتجالاً، کجاوه   ۴) پای‌افزار، متعصب، ارتجالاً، کجاوه

۱۳ - در کدام گروه از کلمات، غلط املایی کمتری وجود دارد؟

- ۱) فرمان و مثال دادن - حادثه سعب - قرین و مغرون - برطرف شدن و زایل - سوغات و تحفه
 ۲) قریب و متقارب - فراق و آسودگی - صائب و درست - گذاردن حق - مصطفی و برگزیده
 ۳) مسرت و سور - مستور و محبوب - هلال بی شبهت - تحفه الاحرار جامی - غازی و غزو
 ۴) هشم و ندیم - خاستن و به وجود آمدن - کراهیت و ناپسندی - تاس‌های بزرگ - عقد و مخنقه

۱۴ - کدام گزینه از مفهوم عبارت: «این صلت فخر است، پذیرفتم و باز دادم که مرا به کار نیست و قیامت سخت نزدیک است، حساب این نتوانم داد و نگویم که مرا سخت دربايست نیست اما چون به آن چه دارم و اندک است قانعم، وزر و وبال این، چه به کار آید؟» بر نمی‌آید؟

- ۱) استرداد صله به دلیل خرسندی به کم از دنیاست.
 ۲) استرداد صله به علت عدم نیاز به آن
 ۳) قبول صله با سپاسگزاری از امیر و استرداد آن
 ۴) اظهار سرافرازی به قبول ظاهری صله و برگرداندنش به علت تردید در حلال بودنش

۱۵ - نقش دستوری ضمیر متّصل در کدام گزینه با بقیه متفاوت است؟

- ۱) که خلق از وجودش در آسایش است   ۲) نژند آن دل که او خواهد نژندش   ۳) اگر لطفش قرین حال گردد   ۴) نه خود را بیفکن که دستم بگیر

۱۶ - نقش دستوری واژه‌های مشخص شده زیر به ترتیب کدام است؟

«مایه خوشدلی آنجاست که دلدار آن جاست / می‌کنم جهد که خود را مگر آنجا فکنم»

- ۱) صفت، نهاد، مسند، قید   ۲) مضاف‌الیه، مسند، قید، نهاد   ۳) مضاف‌الیه، نهاد، قید، قید   ۴) صفت، نهاد، قید، قید

۱۷- نقش کلمات مشخص شده به ترتیب در کدام گزینه آمده است؟
 «چو بگذشت، از پس آن جنگ دشوار / از آن دریای بی پایاب، آسان
 به فرزندان و یاران گفت چنگیز / که گر فرزند باید، باید این سان!»

- ① صفت - مسند - نهاد   ② صفت - قید - متمم   ③ قید - صفت - مفعول   ④ مضاف الیه - صفت - مسند

۱۸- دکتر حمیدی شیرازی، در شعر «در امواج سند»، جلال الدین خوارزمشاه را با کدام خصیصه توصیف نمی کند؟

- ① خودرأی و مستبد در امر قدرت   ② سوزان و نابودگر دشمنان   ③ جنگجو و صف شکن   ④ غمخوار کشور و ملت ایران

۱۹- بیان «شیوه بلاغی» در کدام گزینه دیده می شود؟

- ① مژده آمد که بهار می آید.   ② به شکوفه ها به باران / برسان سلام ما را
 ③ کار، خلاقیت و سازندگی است.   ④ خواجه نظام الملک مردی بزرگ بود.

۲۰- معنای کنایه موجود در مصراع «در چاره گری زبان کشیدند» در کدام گزینه آمده است؟

- ① سخن ها دارم از دست تو در دل   ② لیکن در حضورت بی زبانم
 ③ باز می پرسمت از مسئله دوری و عشق   ④ و سکوت تو جواب همه مسئله هاست
 ③ حرف بزنی ابر مرا باز کن   ④ دیر زمانی است که بارانی ام
 ④ زبان بریده به کنجی نشسته صم بکم   ④ به از کسی که نباشد زبانش اندر حکم

پاسخنامه تشریحی

- ۱ - گزینه ۳ مفهوم صورت سؤال این است که باید به خوی و خصال خویشتن متکی بود و نه به آبا و اجداد خود. گزینه‌های دیگر با صورت سؤال مفهومی یکسان دارند. اما در گزینه ۳ به مضمون دیگری اشاره دارد که خردمند باید در پی نام نیک آرزوی زیستن داشته باشد.
- ۲ - گزینه ۴ دریای (مشبه به) معرفت (مشبه) (وجه شبه: بزرگی، عمق و بی کرانگی) / شب (مشبه به) چهل (مشبه) (وجه شبه: گمراه‌کنندگی) شکوفه (مشبه به) اشک (مشبه) (وجه شبه: کوچکی و طراوت) / آتش (مشبه به) عشق (مشبه) (وجه شبه: سوزاندگی) اضافه‌های تشبیهی در سایر گزینه‌ها:
- گزینه ۱: کلاه (مشبه به) شکوفه (مشبه) (وجه شبه: زیبایی و پوشاندگی؛ کلاه سر انسان را می‌پوشاند و شکوفه سر شاخه‌ها را)
- گزینه ۲: دیوار (مشبه به) امت (مشبه) (وجه شبه: نیاز به پشتوانه داشتن)
- گزینه ۳: پرده (مشبه به) ناموس (مشبه) (وجه شبه: ظرافت و حساسیت) / اطفال (مشبه به) شاخه‌ها (مشبه) (وجه شبه: کوچک بودن)
- ۳ - گزینه ۱ کسی را که خدا عزیز گرداند همه مردم جهان نمی‌توانند او را خوار کنند. بررسی سایر گزینه‌ها:
- گزینه ۲: تأکید بر خودشناسی که مقدمه خداشناسی است.
- گزینه ۳: توصیه به شناخت دوست و دشمن
- گزینه ۴: پرهیز از طمع و آز
- ۴ - گزینه ۱ زیرا در این گزینه، سه تضاد دیده می‌شود: پرسش $\neq$ جواب، زیر $\neq$ بالا، شیرین $\neq$ تلخ بررسی سایر گزینه‌ها:
- گزینه ۲: دو تضاد (درد $\neq$ درمان، زخم $\neq$ مرهم)
- گزینه ۳: نیز دو تضاد (وصل $\neq$ جدایی، شیرین $\neq$ زهر)
- گزینه ۴: یک تضاد (هستی $\neq$ مرگ)
- ۵ - گزینه ۱ ترکیب‌های وصفی ۵ مورد: ۱- این سیب - ۲- ترانه‌های شیرین - ۳- بهانه‌های زرّین - ۴- مه خوب - ۵- مه خوش لقا ترکیب‌های اضافی (۲ مورد): گرد شمس - قرّ شمس واژه (سوی، حرف اضافه است و واژه بعد از آن متمم است به همین دلیل ترکیب اضافی نمی‌سازد.
- ۶ - گزینه ۳ اگر عناوین و القاب کسره بگیرند یا خود، هسته گروه اسمی قرار بگیرند، دیگر شاخص نیستند. شاخص‌های دیگر گزینه‌ها: دکتر، امام، کدخدا
- ۷ - گزینه ۳ مفهوم مشترک صورت سؤال و گزینه ۳: دعوت به تلاش برای کسب روزی حتی با وجود مقدر بودن بررسی سایر گزینه‌ها:
- گزینه ۱: دشمنی با شاعر
- گزینه ۲: تلاش برای روزی‌رسانی به دیگران
- گزینه ۴: سختی کسب روزی در دنیا
- ۸ - گزینه ۴ واژه‌های «هر، همه، هیچ، فلان، دیگر، دگر، چند، هرگاه با اسم و هسته بیابند، صفت مبهم شمرده می‌شوند مانند «دگر» در گزینه ۴ دگر پرسش اگر واژه‌های یادشده بدون اسم و صفت مبهم اسم/هسته
- هسته بیابند، ضمیر مبهم محسوب می‌شوند مانند «دگر» در گزینه‌های ۱، ۲، ۳.
- در گزینه ۱ و ۲ و ۳ واژه «دگر» ضمیر مبهم است یعنی بدون اسم و هسته آمده است. به عبارت دیگر به هنگام قرائت بیت، پس از واژه «دگر» مکث می‌کنیم مانند: وان دگر، پرسش کند....
- ۹ - گزینه ۱ معنای واژه «چنگ» درست است. معنای درست دیگر واژه‌ها: حکمت: دانایی؛ تفرّج: گشت و گذار، تماشای سیر و گردش؛ حلاوت: شیرینی؛ نگون‌بخت: بدقبال، بدبخت، تیره‌روز؛ زرخدان: چانه؛ صورت: چهره، شکل، ظاهر (سیرت: باطن، شیوه ریا، روش)؛ شوریده‌رنگ: آشفته‌حال.
- ۱۰ - گزینه ۲ صدای قدم خواهش / صدای پای قانونی خون / تپش قلب شب / صدای کفش ایمان / پلک‌تر عشق
- ۱۱ - گزینه ۴ بررسی سایر گزینه‌ها:
- گزینه ۱: آب مجاز از رودخانه هیرمند
- گزینه ۲: دل‌ها مجاز از اطرافیان
- گزینه ۳: لشکرگاه مجاز از لشکریان
- ۱۲ - گزینه ۱ بررسی معانی کلمات:
- خطوه: گام، قدم
- حمیت: مردانگی، تعصّب
- بالبداهه: ارتجالاً، بدیهه‌گویی

محمل: کجاوه‌ای که بر شتر می‌بندند، مهد

۱۳ - گزینه ۳ در گزینه «۳»، برخلاف سایر گزینه‌ها، تنها یک غلط املائی وجود دارد ← حلال بی‌شبهت / هلال ماه: هلال و هلال هم‌آوا نیستند چون متفاوت تلفظ می‌شوند، اما سایر گزینه‌ها هر کدام دو غلط املائی دارند.

مسرت: یعنی شادی و با واژه «سور» هم‌خانواده است.

غازی: یعنی جنگجو و با واژه «غزو» هم‌خانواده است.

بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینه «۱»: سبب ← صعب / مغرون ← مقرون / فراق: دوری / فراغ: آسودگی

گزینه «۲»: فراق ← فراغ / گذاردن ← گزاردن (ادا کردن) / گذاردن: قرار دادن

گزینه «۴»: هشم ← حشم / مخنقه ← مخنقه

۱۴ - گزینه ۲ قاضی بست در عبارت «نگویم که مرا سخت در بایست نیست» اشاره می‌کند که نیازمند است. به همین دلیل گزینه «دوم» نادرست است.

۱۵ - گزینه ۲ ضمیر «ش» در گزینه «۲»، نقش مفعولی دارد ولی در سایر گزینه‌ها ضمیرهای متصل نقش مضاف‌الیهی دارند.

که او (خدا)، او (بنده) را نژند خواهد.
نهاد مفعول مسند فعل

بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینه «۱»، که خلق از وجود او در آسایش است.
مضاف‌الیه

گزینه «۲»، اگر لطف او قرین حال گردد.
مضاف‌الیه

گزینه «۴»، که دست من را بگیر
مفعول مضاف‌الیه

۱۶ - گزینه ۳ خوشدلی: مضاف‌الیه / دلدار: نهاد / آن جا: قید / آنجا: قید

توضیح نکات درسی:

«است» در مصراع اول در معنی غیراسنادی به کار رفته است. (دلدار آنجا وجود دارد).

فعل «وجود داشتن» هم ناگذر است.

۱۷ - گزینه ۲ بی‌پایاب: صفت / آسان: قید / فرزندان: متمم

۱۸ - گزینه ۱ در شعر حمیدی، چهره جلال الدین خوارزمشاه به صورت حاکمی دلسوز و متعهد ترسیم شده است.

۱۹ - گزینه ۲ بازگردانی مصراع: سلام ما را به شکوفه‌ها (و) به باران برسان.

۲۰ - گزینه ۳ زبان کشیدن، یعنی صحبت کردن و زبان در کشیدن یعنی سکوت، پس مصراع صورت سؤال کنایه‌ای دارد که معنای آن در بیت گزینه «۳»، در عبارت «حرف بزن، آمده است».

پاسخنامه کلیدی

۱ - ۳

۴ - ۱

۷ - ۳

۱۰ - ۲

۱۳ - ۳

۱۶ - ۳

۱۹ - ۲

۲ - ۴

۵ - ۱

۸ - ۴

۱۱ - ۴

۱۴ - ۲

۱۷ - ۲

۲۰ - ۳

۳ - ۱

۶ - ۳

۹ - ۱

۱۲ - ۱

۱۵ - ۲

۱۸ - ۱